

Dr. Jan van Aken

Mitglied des Deutschen Bundestages

Platz der Republik 1

11011 Berlin

E-Mail: jan.vanaken@bundestag.de

Berlin, 30.11.2011

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muhtemel Kimyasal Silah Kullanma İddiası Raporu

Son günlerde Türk Silahlı Kuvvetlerinin PKK'ya karşı gerçekleştirdiği operasyonlarda ve yaşanan çatışmalarda kimyasal silah kullandığı iddiası tekrar gündeme gelmiştir. Hakkari'nin Çukurca İlçesi Kazan Vadisi'nde 22-24 Ekim 2011 tarihlerinde, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen operasyonlar esnasında 36 PKK'lı öldürülmüştür. Çatışmadan sağ olarak kurtulan bir görgü tanığı ve civardaki yerleşim birimlerinde yaşayan bir tanığın ifadesine göre çatışmalarda kimyasal silah kullanılmıştır.

Askeri çatışmalarda özellikle taraflardan sadece birisinden, çatışmalarda kimyasal silah kullanıldığına dair görüş bildirildiğinde bu ifadeler daima ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Hemen hemen tüm silahlı çatışmalarda propaganda amaçlı olarak taraflar, kullanımı yasak olan silahların kullanıldığını iddia eder. Genelde bu iddialar ispatlanamaz.

Fakat yukarıda açıklanan bu son olayda uluslar arası bağımsız bir araştırma komisyonunun acilen inceleme yapmasını gerektirecek bir dizi sebepler mevcuttur. Zira Türk Silahlı Kuvvetlerinin 1999 yılında kullanımı yasak olan kimyasal silah kullandığı, bu silahlar ile tatbikat yaptığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin üst düzey yöneticileri tarafından geçmişte bu silahların kullanılmasına yönelik emirlerin verildiği belgelenmiştir. Ayrıca Türkiye'nin kısa bir süre (2010 yılında) önce kullanımı yasak olan kimyasal silahları depoladığı ve satışa sunduğu da belgelenmiştir. Bu silahların imhası konusunda herhangi bir kayıt tutulmamıştır.

1. 1999 yılında CS gazı kullanımı

11 Mayıs 1999 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri ile gerçekleşen bir silahlı çatışma sonucunda, Şırnak ilinin güney doğusunda bulunan Ballıkaya bölgesindeki bir mağarada 20 PKK'lı öldürülmüştür. Çatışma mahallinde bomba parçaları bulunmuş ve bu parçalar kızılây tarafından bir Alman televizyon muhabirine verilmiştir. Münih Üniversitesi Adli Tıp bölümünde yapılan inceleme sonucunda bu bomba parçalarında CS gazı izlerinin bulunduğu kesin olarak teşhis edilmiştir. Alman televizyon programı „Kennzeichen D“ tarafından verilen bilgilere göre RP707

tipi bu bombanın, Alman şirketi Buck & Depytag tarafından üretildiği ve 1995 yılından beri Türkiye'ye satıldığı açıklanmıştır.

Gaz bombasının kullanıldığı bu operasyonun video kayıtları bulunmaktadır.¹ Bu kayıtlarda bir askerin telsiz üzerinden şu bilgiyi verdiği duyulmaktadır: „Kullanılan gaz bombası nedeniyle mağara içinde askerlerimizin zehirlenme tehlikesi vardır.“ Ve devam ediyor: „İçeri girmeden önce bir gün bekledik fakat gazın etkisi halen devam ediyor.“² Video görüntülerinde çatışma sonrasında askerlerin mağaraya ve önündeki alana herhangi bir koruyucu giysi giymeden girdikleri görülmektedir.³ Bu da kullanılan gazın daha çok göz yaşartıcı gaz olduğu ve öldürücü sinir gazı olmadığını göstermektedir.

CS gazı bir göz yaşartıcı gazdır. Yüksek konsantrasyonlarda ve özellikle kapalı mekanlarda öldürücü olabilir. Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (CWC) uyarınca göz yaşartıcı bomba gösterilerde kullanılabilir, fakat silahlı çatışmalarda kullanılması yasaktır. Böylece Türkiye'nin 1997 yılında imzaladığı Kimyasal Silahlar Sözleşmesi maddelerinin adli olarak ispat edilmiş bir ihlali söz konusudur.

2. Askeri CS mühimmatının Türkiye'de üretimi

İngiltere'deki Bradford University tarafından 2010 yılında hazırlanan bir rapora göre, Türkiye'de devlete ait olan *Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun* (MKEK) 120 mm kalibrelik CS bombaları ürettiği ve uluslararası piyasada sattığı bildirilmiştir (bkz. Resim 1).⁴ „MKE MOD 251“ tip koduna sahip bombanın ağırlığı 17 kg olup 8 km menzili bulunmaktadır. Böylelikle bombanın göstericilere karşı kullanılması uygun olmayıp sadece askeri amaçlı kullanılması söz konusudur.⁵ Bu tür bir silah Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (CWC) uyarınca yasaktır.

¹ Bakınız http://www.youtube.com/watch?v=sDR_6YcUC_E. Videonun Almanca alt yazılı versiyonuna bakınız: <http://www.youtube.com/watch?v=oansyFqx3e8>.

² Türkçe orijinali: „...askerlerimiz su anda zehirlenme tehlikesiyle karşı karşıyalar. Ama yine de canavarca, kahramanca giriyorlar...“ (5:28 Türkçe olanında / 5:36 videonun almanca olanında) ve „Bir gün ara vermenize rağmen gaz hala etkisini sürdürüyor.“ (5:22 Türkçe olanında, 6:12 videonun Almanca olanında).

³ Videonun Almanca alt yazılı versiyonuna bakınız, örneğin 5:47, 6:04 veya 6:18.

⁴ The Production and Promotion of 120mm munitions containing CS: A Briefing Note for CWC States Parties attending CSP-15 29th November 2010. University of Bradford, ile Institute for Security Studies ve Omega Research Foundation yayımları.

⁵ Ek olarak University of Bradford „Janes Defense Weekly“ de yayımlanan bir makale bu bomba tipinin özellikle Türk Ordusu'nun 120mm lik roket atar HY-12 tipi için ön görüldüğünü belirtir.

Resim 1: 2010 yılında Kapstadt'taki AAD Silah Fuarında sergilenen Türk yapımı 120 mm kalibrelik CS bombası (Fotoğraf: Robin Ballantyne, Omega Research Foundation)

Bradford University⁶ tarafından hazırlanan raporda ayrıca, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütünde (OPCW) görevli Türk Büyükelçi Uğur Doğan, 25.2.2011 tarihli yazısı ile Türkiye'nin de, bu bombaların CWC sözleşmesi uyarınca yasak olduğu görüşüne sahip olduğu ve bombaların Ankara'da bulunan bir tesiste imha edileceği bilgisini verdiği belirtilmektedir. Bugüne kadar bu bombaların gerçekten imha edilmiş olup olmadığı konusunda herhangi bir bilgi yoktur, halbuki CWC sözleşmesi maddeleri imha işleminin uluslar arası gözlemciler nezdinde yapılması gerektiğini şart koşmaktadır. Bu bilgiler ışığında CWC sözleşmesi maddelerinin yıllar boyunca ihlal edilmesinden dolayı uluslar arası bir komisyon tarafından ilgili incelemenin yapılması acilen gereklidir.

3. Kimyasal silah kullanma emri

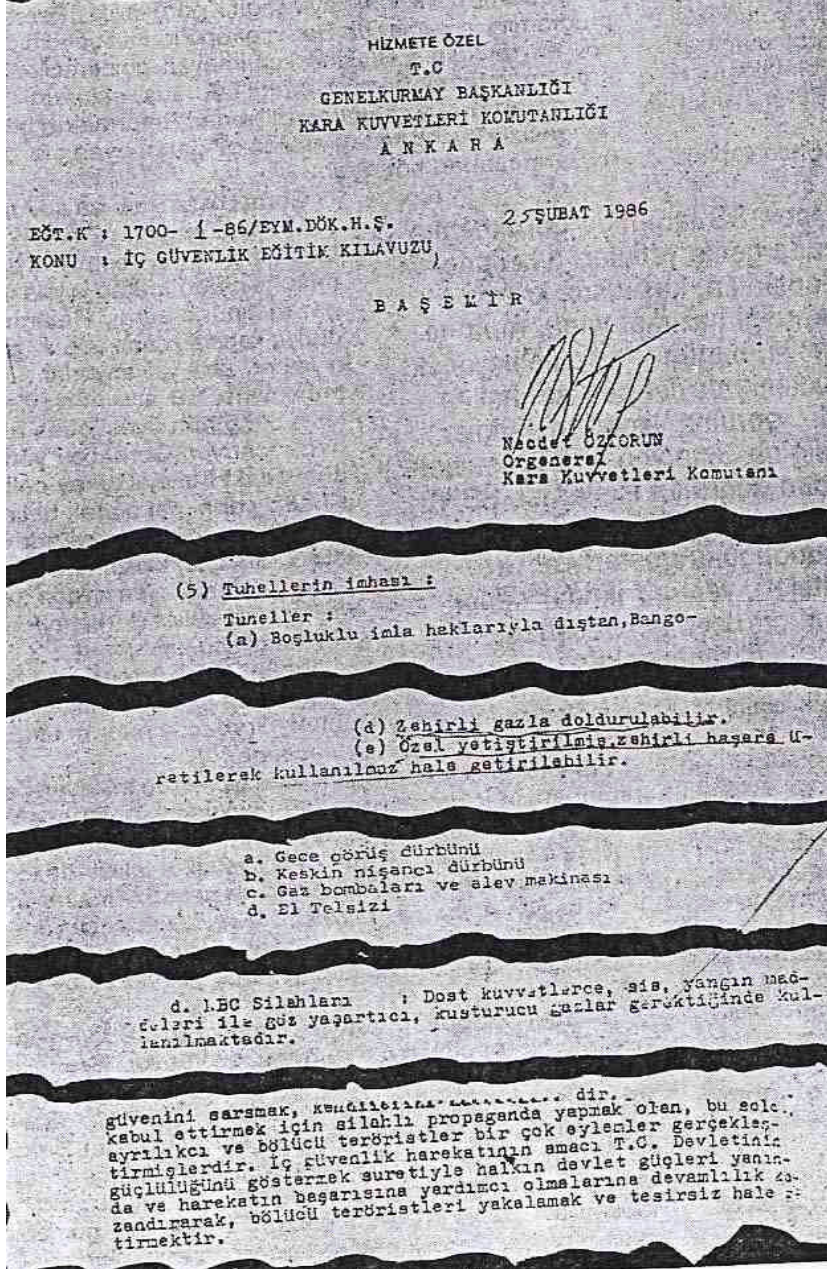
Türkiye'de yayınlanan *İkibine Doğru* gazetesi 23 Temmuz 1989 tarihli sayısında, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından verilen gizli emirlerden bazı bölümlerin yer aldığı kimyasal silahlar ile ilgili bir yazı yayınladı (bkz. Resim 2).

⁶ 3 organizasyonun Eylül 2011 tarihli başka bir brifing yazısının başlığı „ Destruction by Turkey of all remaining 120mm mortar munitions containing CS. A briefing note for CWC States Parties 12th September 2011.“

Dr. Jan van Aken
Mitglied des Deutschen Bundestages

Bu emir uyarınca Türk Silahlı Kuvvetlerine, „gerek duyulması halinde göz yaşartıcı ve kusmaya sebep olan bomba kullanılması“ ve tünellerin „zehirli gazla doldurularak“ kullanılamaz hale getirilmesine izin verilmiştir.

Resim 2: Türkiye'de yayınlanan *İkibine Doğru* gazetesinin 23 Temmuz 1989 tarihli sayısında, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından verilen gizli emir yazısı.

Tabii ki bu aslına uygun kopyanın sahte olup olmadığı bilinmemektedir. Fakat sahte olduğuna dair herhangi bir ipucu yoktur. Ayrıca Türk Hükümeti bu doküman hakkındaki suskunluğunu ısrarla sürdürmektedir. 2004 yılında bu emri imzalayan emekli Orgeneral Necdet Öztoran'a yazı yazdık ve kendisi ile direkt olarak İstanbul'da şahsen temas kurduk. Fakat kendisi bu doküman hakkında herhangi bir görüş bildirmek istemedi. Bu doküman hakkında 2010 yılının Ekim ayında Federal Almanya hükümetine bilgi verildi. Alman Dışişleri Bakanlığı Ocak 2011'de, bu emrin gerçekten var olup olmadığını ortaya çıkarmak için çaba gösterdiklerini açıkladı. Fakat bu konuda herhangi sonuç elde edemediklerini bildirdi. Federal Almanya hükümetinin bu konuda, direkt olarak Türk Hükümeti ile temasa geçip geçmediği tam olarak açıklığa kavuşmamıştır.⁷

4. Göz yaşartıcı bomba ile yapılan tatbikat

2004 yılında Türk televizyon kanalı TRT 1 de Türkiye'nin anti terör birimi ile ilgili bir belgesel yayınladı.⁸ Bu belgeselde askeri tatbikatlarda göz yaşartıcı bomba kullanımının test edilmesi gösterildi. Tatbikat senaryosunda bir mağaraya atılan imha edici bombanın ardından, mağarada hayatta kalanların etkisiz hale getirilmesi için göz yaşartıcı bombanın atıldığı gösterildi (bkz. Resim 3). Başka bir tatbikatta ise bir köyün ele geçirilmesi olayında önce bir ev bomba ile tahrip edildi ve sonrasında, kuyu içine saklanmış kişileri dışarı çıkarmak için göz yaşartıcı bombanın atıldığı gösterildi.

Resim 3: Mayıs 2004 tarihinde TRT 1 kanalında yayınlanan belgeselden alınan kareler. Sağ taraftaki resimde görülen sarı dumanın muhtemelen kimyasal tatbikat dumanı olduğu varsayılmaktadır.

⁷ Alman Dışişleri Bakanlığı'nın Ocak 2011 tarihli raporunun başlığı: „Türkiye –2009 yılında PKK'ya karşı çatışmada meydana gelen vaka“.

⁸ 8. Mayıs 2004 tarihinde TRT1'de TSK Saati programında yayınlandı.

Gerçi Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (CWC) uyarınca göz yaşartıcı gazın polis tarafından göstericilere karşı kullanılmasına izin verilmektedir. Fakat burada gösterilen tatbikatın kesin olarak askeri koşullarda gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu gazın bu amaçla kullanılması CWC uyarınca yasaktır.

5. Son yıllarda cereyan eden iki şüpheli olay

Hakkari ili Çukurca ilçesi yakınlarında **2009 yılının Eylül** ayında Türk Silahlı Kuvvetleri ile yaşanan bir çatışmada sekiz PKK'lı bir mağarada öldürüldü.⁹ Görgü tanıkları Türk askerlerinin çatışmada gaz kullandıklarını iddia ettiler. Sonrasında kurbanların cansız vücutları mağaradan çıkarıldı. Bazı kurbanların üzerinden tanklar ile geçildi.

Cesetler üzerinde otopsi yapıldı, savcılık bugüne kadar otopsi raporlarını açıklamayı ve teslim etmeyi reddetmektedir. Otopsi işleminin hemen ardından cesetlerin fotoğrafları çekilmiş ve bu fotoğraflar Almanya'dan gelen bir İnsan Hakları Delegasyonu'na teslim edilmiştir. Resim üzerinde tahrifat yapma konusunda uzman olan bir Alman, fotoğraflar üzerinde herhangi bir manipülasyon yapıldığına dair bir bilgi bulamamıştır. Hamburg şehrindeki Eppendorf Üniversite Hastanesinde görevli pataloglar fotoğrafları incelemiş ve olası bir kimyasal madde etkisini tespit etmişlerdir.¹⁰

Ne görgü tanıklarının verdiği bilgiler ne de Hamburg Üniversitesinin raporu kimyasal silah kullanıldığına dair yeterli deliller sunmamaktadır. Görgü tanıklarının verdikleri bilgiler, ihtilaflı taraflardan birine ait olduklarından dolayı her zaman güvenilir bilgiler değildir ve bu bilgilerin, mümkün olduğunca örneğin laboratuvar incelemeleri gibi objektif deliller ile onaylanması gerekmektedir. Hamburg Üniversitesi adli tıp uzmanları tarafından tespit edilen olası bir kimyasal madde kullanımı ölümden sonra veya kurbanların esir alınmasından sonra da gerçekleşmiş olabilir.

Diğer taraftan görgü tanıklarının verdikleri diğer bilgiler, örneğin cesetlerin üzerinden bir araçla geçilmek suretiyle bazı vücut parçalarının koparılması olayı, Hamburg Üniversitesi bilirkişi raporunda teyid edilmiştir. Bu durum görgü tanıkları kaynaklarının inandırıcılığını bir parça teyid

⁹ Bu olayın bir özetini de bulabileceğiniz portal: Spiegel online, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,711506,00.html>

¹⁰ Hamburg-Eppendorf Üniversite Kliniğinin 20.7.2010 tarihli raporu, yazarın elinde bulunmaktadır. Örneğin genç bir adamın cesedinde şunlar tespit edilmiştir: „*vücudun üst kısmındaki alanda, kollarda ve yüz kısmında parşömen kâğıdı gibi kurumuş cilt*“. Kelimesi kelimesine çeviri: „*Bu, ısıdan etkilenmenin sonuçlarını andırmaktadır. Termik etkilenmeye zıt düşen, yüz ve göğüs kısmındaki kılların yanmış gibi görünmemeleridir. Bu yüzden de buna sebep veren kimyevi bir maddenin etkisi dikkate alınabilir.*“

etmektedir. Ayrıca bu olay yukarıdaki belgeselde gösterilen anti terör biriminin tatbikat senaryosuna da büyük oranda benzerlik göstermektedir. Özellikle mağaralara saklanmış olan düşmana karşı yürütülen mücadelede, yasak olmasına rağmen kimyasal madde kullanılması efektif bir yöntemdir. Yukarıda da açıklandığı üzere Türk ordusu bu çatışmanın yaşandığı tarihlerde kullanımı yasak olan CS bombalarına sahipti. Savcılığın otopsi raporlarını açıklamayı ve teslim etmeyi reddetmesi, burada muhtemelen kullanımı yasak olan kimyasal silahların kullanıldığı şüphesini güçlendirmektedir. Gerçek bir ispatı ancak, uluslar arası bağımsız bir komisyonun yapacağı inceleme ortaya çıkaracaktır.

2011 yılının Ekim ayında Çukurca yakınlarındaki Kazan Vadisinde PKK gerillaları ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasında üç gün süren bir çatışma yaşanmıştır. Bu çatışmada 36 PKK'lı ve bir Türk askeri hayatını kaybetmiştir. 31 Ekim tarihinde yerel yönetim temsilcileri, İnsan Hakları Derneği IHD, civarda yaşayanlar ve ölenlerin yakınlarına çatışma bölgesinde üç gün inceleme yapma izni verildi. İnceleme yapan grup burada cesetler ve çatışmadan arda kalan birçok cisimler buldular. Bu incelemenin ardından IHD ve diğer kişiler çatışmalarda aynı zamanda kimyasal silah kullanıldığı ithamında bulundular.

27 Kasım 2011 tarihinde söz konusu vadide yapılan incelemede çatışmalardan geriye kalan mühimmat artıkları, yanmış ve kökleri açığa çıkmış ağaçlar, PKK'lılara ait giysi parçaları bulundu. Çatışma açık bir vadide cereyan etti ve mağarada gerçekleşmedi. 2-3 km uzunluktaki bir alanda mühimmat artıkları, uçaktan atılan ağır kalibreli (250 kilogram ve 1000 kilogram) bomba parçaları ile küçük kalibreli mühimmat artıklarının bulunduğu tespit edildi.

Çatışmadan sağ olarak kurtulan birinin verdiği bilgiye göre çatışmanın bir anında yakınlarında bir bomba patlamıştır. Bombanın patlamasının ardından meyvemsi bir koku yayılmış ve bunun üzerine kendileri derhal yakındaki dereye giderek kendilerini kurtarmışlardır. Diğerleri ise yayılan gaz nedeniyle bayılmışlar ve yaşamlarını yitirmişlerdir. Bu olay bağımsız bir kişi tarafından teyid edilmemiştir.

Derenin alt tarafındaki köyde yaşayanlar, çatışma sonrasında Türk askerlerinin kendilerine, dereden üç gün boyunca su içmemelerini tavsiye ettiklerini söylemişlerdir. Köylüler askerlerden gelen bu tavsiyenin zehirli gaz kullanıldığına dair diğer bir belirti olduğunu düşünmektedirler. Fakat askerlerin yaptığı bu tavsiye, derenin köyden yukarı bölümü içinde cesetler olduğundan yapılmış olabilir, her iki tarafça yapılan bu yorumlar tamamen spekülatiftir.

Kimyasal silah kullanıldığı şüphesini güçlendirecek başka objektif bulgular bulunmamaktadır. Fakat bu olayda da savcılık, otopsi raporlarının açıklanmasını bugüne kadar reddetmektedir. Bu raporun yazıldığı tarihte (muhtemelen kimyasal silah kullanılan çatışmanın ardından bir ay geçtikten sonra) halen Malatya morgunda birden fazla sayıda ceset bulunmaktadır. Bu cesetler

ancak bir DNA analizi ile teşhis edilebilecek derecede parçalanmış ve yanmış durumdadır. Malatya savcılığına, morgu ziyaret etmek için dilekçe vermeye gittiğimde yetkili savcı Özdemir tarafından, hiçbir açıklama yapılmadan yaka paça odasından dışarı çıkarıldım. Çatışmada kimyasal silah kullanıldığı iddiasını güçlendirmek veya bu iddiayı ortadan kaldırmak için cesetler üzerinde bağımsız kişiler tarafından bir otopsi yapılması ve otopsi raporlarının analiz edilmesi acilen gereklidir.

6. Özet

1. Türkiye'nin, 1999 yılında CS gazı kullanımı ve en az 2010 yılına kadar askeri amaçlı olarak kullanılan CS bombalarını envanterinde bulundurma ve stoklama nedeniyle Kimyasal Silahlar Sözleşmesi maddelerini birden fazla kez ihlal ettiğinin belgelenmesi nazarı itibara alınarak, Türk Silahlı Kuvvetlerinde son tarihlerde ve geçmişte kimyasal silah kullanımı içeren aktivitelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya çıkarmak için kapsamlı bir incelemenin yapılması acilen gereklidir. Türk Hükümeti Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütünü (OPCW) davet etmeli, söz konusu incelemenin yapılmasını sağlamalıdır; hükümet ayrıca bu alanda geçmişte gerçekleşen aktiviteler hakkındaki bütün belgeleri OPCW örgütüne teslim etmeli ve örgütün, ilgili tüm tesislere girerek inceleme yapmasına izin vermelidir. Ayrıca 1986 yılına ait gizli emrin durumu da incelenmelidir. Türk Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu karanlık sayfasını şeffaf bir şekilde aydınlatmadığı sürece gelecekte, her zaman Kürtlere karşı kullanımı yasak olan kimyasal silah kullandığı ithamı ile karşı karşıya kalacaktır.
2. Türk Hükümeti'nin, askeri CS bombalarının imha edileceğini duyurmasından ardından imha işlemlerinin OPCW örgütü tarafından kontrol edilmesi gereklidir.
3. Türkiye, Çukurca bölgesinde Eylül 2009 ve Ekim 2011 olmak üzere yakın tarihlerde cereyan eden çatışmalarda kimyasal silah kullanımı şüphesini incelemek üzere, örneğin Kızılhaç/Kızılay gibi uluslar arası bağımsız bir komisyonunun inceleme yapmasına izin vermelidir. Bu olaylar ile ilgili, otopsi raporları dahil tüm belgeler inceleme komisyonuna verilmelidir. Halen Malatya morgunda bulunan cesetler üzerinde bağımsız doktorlar tarafından derhal otopsi yapılmalıdır.

Raporun başında da belirtildiği üzere dünyanın her yerinde kimyasal silah kullanıldığını iddia etmek yaygın bir propaganda malzemesidir. Bu tür propaganda malzemesine karşı korunmak ve gelecekte yapılacak operasyonlarda kimyasal silah kullanımını önlemek, silahlı çatışmalara katılanları bu zalim silaha karşı korumak için bütün bilgileri ve gerçekleri kapsamlı şekilde ortaya dökmek ve şeffaf davranmak tek çıkar yoldur.

Dr. Jan van Aken
Mitglied des Deutschen Bundestages

Bu raporda açıklanan gerçek veriler nazarı itibara alınarak Türkiye, hiçbir surette kimyasal silah üretmeyeceği, envanterinde stoklamayacağı, başka ülkelere satmayacağı veya kullanmayacağını ispat edecek adımları nihayet atmalıdır. Federal Almanya Hükümeti ve CWC örgütünün diğer üye ülkeleri Türk Hükümetine, yükümlülüklerini yerine getirmesi için baskı uygulamalıdır. Zira ilgili sözleşmenin birden fazla kez ihlal edilmesini tolere veya göz ardı edenler sonuçta kendileri de suça ortak olurlar.

Yazar

Bu raporu hazırlayan Dr. Jan van Aken biyologtur. Kendisi, Biyolojik Silahların Kontrolü ile ilgili olarak 1999 yılında Sunshine Project ve 2003 yılında Hamburg Üniversitesinde Biyolojik Silahlar Araştırma Merkezini kurdu. 2004 yılında, Türkiye'deki Kimyasal ve Biyolojik Silahlar ile ilgili bir rapor yayınladı. 2004-2006 yılları arasında Birleşmiş Milletler örgütünde biyolojik silah inspektörü (deneticisi) olarak görev yaptı. Kendisi 2009 yılından beri Federal Almanya Parlamentosunda DIE LINKE partisi milletvekilidir.